

Vojtechová Poklač, Saša

Slovaško-slovenski konverzacijski priročnik kot pripomoček pri poučevanju slovenščine

Opera Slavica. 2013, vol. 23, iss. 4, pp. 384-391

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/129049>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

SLOVAŠKO-SLOVENSKI KONVERZACIJSKI PRIROČNIK KOT PRIPOMOČEK PRI POUČEVANJU SLOVENŠČINE

Saša Vojtechová Poklač (Bratislava)

Abstrakt:

V članku je s teoretičnega kot z uporabnojezikoslovnega vidika predstavljena raba *Slovaško-slovenskega konverzacijskega priročnika* avtorjev Saše Poklač in Miloslava Vojteha pri pouku slovenščine kot drugega/tujega jezika. Na podlagi teoretičnih izhodišč o sporazumevalni zmožnosti so predstavljeni tipi nalog, s katerimi študenti razvijajo različne jezikovne in pragmatične zmožnosti. Na prvi pogled se zdi, da so konverzacijski priročniki uporabni zgolj kot »prva pomoč na neznanem terenu«, vendar se kaže, da študenti ob uporabi priročnika in vaj hitreje usvajajo različne sporazumevalne vzorce, besedišče in sociokulturno vedenje.

Ključne besede: slovenščina kot drugi/tuji jezik, sporazumevalna zmožnost, vaje, konverzacijski priročnik

Slovak-Slovenian Conversational Book as a Tool for Teaching Slovene

Abstract:

In an article is from theoretical view and also from applied linguistics point of view introduced application of Slovak-Slovene conversational book of authors Saša Poklač and Miloslav Vojtech at classes of Slovenian as second/foreign language. Based on the theoretical study of communicative competence are presented types of tasks with which are students expend variety of linguistic and pragmatic abilities. It seems, that the conversational book is useful only as a »first aid in an unfamiliar area«, but it shows that students by using the book and exercises quickly acquire different communicative patterns, vocabulary and social-cultural behavior.

Key words: Slovenian as a second/foreign language, communicative competence, exercises, conversational book

Odnosi med Slovenijo in Slovaško, ki trajajo že nekaj stoletij, so se v različnih obdobjih razvijali različno. Največji razcvet tako na gospodarskem, političnem kot tudi kulturnem področju lahko opazimo v zadnjih dvajsetih letih, torej v času po osamosvojitvi Slovenije in Slovaške, še posebej pa po vstopu obeh

držav v Evropsko unijo.¹ Intenzivnejši odnosi med Slovaki in Slovenci imajo za posledico potrebo po medsebojni komunikaciji.

Uporabniki obeh jezikov se zavedajo, da je vsaj vljudno, če že ne potrebno, pozdraviti svoje gostitelje, poslovne partnerje, kolege oziroma prijatelje v njihovem materinem jeziku, pri čemer jim je lahko v pomoč tudi konverzacijski priročnik, v našem primeru Slovaško-slovenski konverzacijski priročnik (v nadaljevanju SSKP) avtorjev Saše Poklač in Miloslava Vojtecha, ki je v času slovenskega predsedovanja Svetu Evropske unije leta 2008 izšel ob podpori Veleposlaništva Republike Slovenije na Slovaškem.² Priročnik je po besedah Tanje Bovha (2009: 83) »[...] zmes klasičnega in sodobnega: klasičen je zaradi zasnove in oblikovanja ter sodoben zaradi žive slovenščine in primerjalnega pregleda slovnice.« V uvodnem poglavju SSKP-ja je podan kratek pregled zgodovine slovenskega jezika, in to z namenom, da slovaški bralci spoznajo zgodovino slovenščine, hkrati pa poiščejo vzporednice s slovaščino. V nadaljevanju je jedrnato predstavljena slovenska slovnica, predvsem glasoslovje in oblikoslovje, pri čemer je potrebno izpostaviti, da poskuša SSKP predstaviti posamezne slovnicihne pojave s pomočjo kontrastivne obravnave slovaške in slovenske slovnice, kar po besedah Darije Pivk (2009: 634) olajša pomnjenje in razumevanje slovenske slovnice.³ Začetnim stranem sledi petnajst poglavij, razdeljenih v naslednje tematske sklope: *Splošno, Medsebojni odnosi, Spoznajmo se, Gremo na pot, Nastanitev, Na univerzi, Ogledi in izleti, Dopust in prosti čas, Kultura in zabava, Nakupovanje in storitve, Pri zdravniku, Telefoniramo, Za konec.*⁴ Na koncu SSKP-ja je še praktičen

¹ Podrobneje so slovensko-slovaški odnosi predstavljeni v zborniku *Philologica LIII Slovinsko-slovenské jazykové, literárne a kultúrne vzťahy* (2001) in zborniku *90. výročie vzniku Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity v Lubľane – 90. letnica ustanovitve Univerze v Ljubljani in Univerze Komenskega v Bratislavi* (2010).

² Zadnji priročnik, konkretnije dvojezični slovar, namenjen slovenskim in slovaškim uporabnikom, je Slovaško-slovenski slovar (1976) in Slovensko-slovaški slovar (1983), ki ju je pripravil Viktor Smolej.

³ V glasoslovnem delu so predstavljeni slovenski fonemi in naglas, odnos med grafemi in fonemi, položajne različice fonemov *v* in *l*, vse v razmerju do slovaščine. V oblikoslovnem delu so: a) sklanjatveni vzorci in posebnosti pri sklanjanju samostalnikov moškega, ženskega in srednjega spola; b) osebni zaimki; c) vrste pridevnikov, vprašalnice in stopnjevanje pridevnikov; d) osnovne glagolske skupine, modalni glagoli, pogojniki, glagolski časi.

⁴ Vsako poglavje se deli na podpoglavja, kjer so predstavljene besede, besedne zveze oziroma sporazumevalni vzorci (npr. v poglavju *Medsebojni odnosi* so podpoglavja *Pozdravi, Slovo, Prošnja in zahvala, Opravičilo, Čestitka, Pritrditev, Zavrnitev, Izražanje nevednosti, Neodločnost, Veselje/navdušenje, Obžalovanje/razočaranje, Pohvala, Težave pri sporazumevanju*). Poglavjem in nekaterim podpoglavjem sledi razširjeno besedišče, vezano na določeno temo. Grafično je SSKP oblikovan tako, da je levi del strani vedno v slovaškem jeziku, na desni strani pa je slovenska ustreznica.

slovaško-slovenski slovar, v katerem je zajeto osnovno besedišče v obsegu približno 2000 besed.⁵

Kot je pravilno ugotovila Tanja Bovha (2009: 83), so »slovnične strani« uporabne predvsem za študente, ki na Slovaškem študirajo slovenščino, zanimiva pa je tudi njena ugotovitev, da so te strani uporabne tudi za učitelja slovenščine kot drugega/tujega jezika. Slednji lahko zaradi jezikoslovnega uvoda in v nadaljevanju sporazumevalnih vzorcev ter besedišča uporablja SSKP kot osnovno učno gradivo v razredu (Bovha, 2009: 82).

V nadaljevanju bomo predstavili, na kakšen način lahko uporabljamo SSKP v razredu, s poudarkom na oblikovanju dodatnih nalog, ki se nam ponujajo pri delu s SSKP-jem, hkrati pa bomo skušali pokazati, katere sporazumevalne zmožnosti lahko razvijamo ob uporabi omenjenega priročnika. Eden izmed primarnih ciljev vsakega učitelja jezika je, da vsestransko usposablja študente za sporazumevanje v določenem jeziku. V strokovni literaturi lahko zasledimo različne teoretične koncepte sporazumevalne zmožnosti.⁶ Izhajamo iz definicije Nataše Pirih Svetina (2005: 25) in sicer, da je sporazumevalna zmožnost »znanje in védenje, ki posamezniku omogoča, da lahko ustrezno in učinkovito (receptivno in produktivno, se pravi kot poslušalec in govorec, bralec in pisec) uporablja jezik, in sposobnosti (spretnosti), da to znanje uporablja za sporazumevanje v realni situaciji – da lahko tvori in razume poljubno število besedil v različnih govornih položajih in za različne potrebe (komunikacije namene). Pirih Svetina (2005: 25) poudarja, da se sporazumevalna zmožnost pogosto razume kot najvišja dosežena stopnja znanja jezika in je izenačena z znanjem rojenega govorca in končnim ciljem učenja neprvega jezika.

Po Pirih Svetina (2005: 29) je del sporazumevalne zmožnosti, kamor spadata tudi strateška zmožnost in psihofiziološki mehanizmi, jezikovna zmožnost. Ta se deli na: a) organizacijsko (deli na slovnično in besedilno) in b) pragmatično zmožnost (deli na ilokucijsko in sociolingvistično). Zgoraj omenjeni priročnik nam omogoča, da študenti z ustreznimi nalogami razvijajo omenjene zmožnosti. Poudariti je potrebno, da se zmožnosti lahko prepletajo, zato pri nekaterih nalogah prihaja do usvajanja dveh, pa tudi več zmožnosti.

Slovnična zmožnost vključuje več vrst delnih znanj in predstavlja znanje jezikovnega koda, v katerega je vključeno znanje besed, oblikoslovja, skladnje, pomenoslovja in glasoslovja (Pirih Svetina, 2005: 27–28). Pri **glasoslovni zmožnosti** gre po Pirih Svetina (2005: 140) za »[r]eceptivno zmožnost prepoznavanja različnih glasov in skupin različnih glasov v besedah, zmožnost povezovanja

⁵ Vsaka beseda vsebuje informacijo, kateri besedni vrsti pripada, samostalnikom sta dodana spol in oblika roditeljske ednine, pridevniki imajo napisano obliko vseh treh spolov, glagoli pa obliko za prvo osebo ednine. Slovenske besede imajo tudi informacijo o mestu in kakovosti naglasa.

⁶ Podrobneje sta o tem pisal npr. Pirih Svetina (2005: 25–30) in Pekarovičová (2004).

njihove slušne podobe z zapisano ter zmožnost prepoznavanja mesta in kakovosti naglasa v besedah ter produktivna zmožnost tvorjenja in rabe ciljnemu jeziku ustreznih glasov, naglasov in intonacije.« To lahko nadgrajujemo – ob predpostavki, da so se študenti seznanili z osnovnimi fonetično-fonološkimi pravili – s spodnjimi nalogami.

1) Označite besede, pri katerih se samoglasnika e in o izgovarjata široko.
aerobika, Evropa, odvetnica, zelje, frizer, cigareta, promet, dnevnik, lep, velik, veselje, deževno, včeraj, bel, otrok, naslov, balkon, barok, potok, potnik, limona, kostanj, globok, grozdje, konec.

2) Označite besede, pri katerih se v ali l izgovarjata kot u.
vem, vrtec, zdravnik, avto, v trgovini, včeraj, veverica, pravljičar, nov, vsota, vedro, velikan, Avstralija, avtor, evropski, avtorizacija, restavracija, zdrav, visok, kvadrat, vreča, lipa, igralka, čoln, oblikovati, kopalnica, pepel, on je gledal televizijo, hotelski, sokol, mikrovalovna pečica, vzglavnik, skodelica, lopar, žival, zelen, prevajalstvo.

3) Označite in popravite napačno zapisane besede.
metulček, motika, najvišši, Italia, novinarstvo, slovačina, gdaj, kto, računalnik, Paris, trindvajset, kniga, na svidanje, Avstrija, očala, Slovenec.

4) Katero črko oziroma kateri sklop bi napisali na črto?
Prodaja_na, zdr_ _ stveni dom, lekar_a, _niverza, gledali_ _e, resta_racija, g_stilna, igra_nica, hote_, men_alnica, pok_pal_šče, _uzej.

Zelo pomembna je t. i. **slovarska (tudi besedna oz. besediščna) zmožnost**, ki jo Pirih Svetina (2005: 147) definira kot »sposobnost prepoznavanja in uporabe besed v njihovih osnovnih in prenesenih pomenih, v njim ustreznih vlogah (in pravilnih oblikah). Je del slovnične zmožnosti in pomeni zmožnost ustreznega izbora besed glede na dani kontekst.« V okviru te zmožnosti se nam ponuja večji izbor različnih nalog, kar povežujemo z naravo SSKP-ja, ki temelji predvsem na besedišču in sporazumevalnih vzorcih.

1) Označite besede, ki niso moškega spola. Določite jim spol.
Mleko, torba, žival, svinčnik, pivo, zelje, kozarec, kost, stanovanje, kruh, Miha, zrak, vojvoda, otrok, krožnik, Grk, finale, kino, miška, skodelica, bombon, avto, priročnik, učbenik, evro, luč, koš, stol, miza, zvezek, obraz, tipkovnica, prt, obleka, srajca, disko.

2) Poiščite samostalnike, ki se podaljšajo s -t-, -n-, -j- in -s-.
Marko, Rudi, kozarec, koledar, miš, vreme, oče, Branko, miza, stol, telo, Igor, kolo, trg, okno, mleko, teta, Muri, Peter, traktor, breme.

3) Ker se pogovarjamo o medsebojnih odnosih, poiščite glagole, ki jih ob stiku z ljudmi navadno uporabljamo. Glagole spregajte.

delati, slikati, brisati, pozdraviti, teči, imeti se, striči, plavati, videti se, oprostiti, vprašati, povedati, kuhati, priporočiti, čestitati, potovati, opravičiti se, strinjati se, govoriti, razumeti, verjeti.

4) Pridevnikom poiščite nasprotje. Oba pridevnika uporabite v stavku.

Velik, debel, dolgočasen, star, močan, vroč, dišeč, len, pameten, bel, čist, poln, dolg, visok, ozek, dober, drag, lačen, glasen, gnil, grenek, gost.

5) Označite besedo, ki ni del iste besedne družine. Zamenjajte jo z ustrežno. H kateri temi spadajo besede?

- a) *svinčnik – tipkovnica – zvezek – krožnik – radirka*
- b) *kmet – nuna – kuhalnica – sodnik – zdravnik*
- c) *Španka – Madžarka – Italijanka – Švedinja – Špela*
- d) *hiša – oče – svakinja – tašča – botra*
- e) *EMŠO – naslov – davčna številka – krožnik – podpis*
- f) *izhod – vhod – srajca – odprto – rini*
- g) *tramvaj – vlak – zapor – ladja – podmornica*
- h) *soba – shramba – kuhinja – klet – hladilnik*
- i) *krompir – sok – žganje – cviček – čaj*

6) Napišite vprašalnico. Na vprašanja odgovorite.

- a) *_imate rojstni dan?*
- b) *_let imate?*
- c) *_se imenujete?*
- d) *_stanujete?*
- e) *_delate v prostem času?*
- f) *_boste šli na počitnice?*

7) Na obravnavano temo Nastanitev ustrezno povežite stolpec A s stolpcem B.

Mi lahko priporočite

Kako dolgo

Kdaj je

Ali mi lahko prinesete

Lahko plačam

Je kamp

Imate kakšno sobo

čisto brisačo?

ponoči varovan?

za eno noč?

s kreditno kartico?

kakšen dober hotel?

boste ostali tukaj?

potrebno vstati?

8) Besedi oz. besedni zvezi poiščite ustrezno sopomenko.

Dedek, soproga, zraven, vozniško dovoljenje, stranišče, študentski dom, sirovka, kremna rezina, voda brez mehurčkov, penina, fotografirati, kruh, beluši, perutnina.

9) Na podlagi razlage iz Slovarja slovenskega knjižnega jezika poiščite ustrezno besedo.

- a) *oblačilo, ki obdaja spodnji del telesa in vsako nogo posebej*

- b) *človek v razmerju do človeka, iz katerega izhaja ali s katerim ima skupnega prednika*
 c) *osvežujoča brezalkoholna pijača iz izvlečkov zdravilnih zelišč, zlasti šipka*

10) Tvorite žensko obliko poklica.

Na ulici sem videl kuharja. Njegova kolegica _ ima danes dopust. – Včeraj je upokojenec Marko dobil prvo pokojnino. Njegova žena je tudi že _ – V bolnišnici me je zdravil zelo dober zdravnik. Njegova kolegica _ je bila na malici. – Ker sem naredil prometni prekršek, sem moral k sodniku. Njegova kolegica _ je ostala brez besed. – Spoštovani profesor me je sprejel na govorilnih urah. Kolegica _ je bila na konferenci.

11) Glagolom dajte predpono in opazujete, kako se spreminja pomen. Napišite stavke.

gledati, risati, kuhati, voziti, pisati, delati, čakati, spati.

12) Napišite, kaj pomenijo spodnje krajšave.

DDV, oz., EMŠO, LPP, itd. npr., str., RTV, FF, FDV, SIT.

Oblikoskladenjska zmožnost je po Pirih Svetina (2005: 144) »zmožnost posameznika, da prepozna besede in jih razume v tem smislu, da ve, v kateri vlogi v stavku bi jih lahko glede na njihov pomen in v odnosu do pomenov ostalih besed, ki se nahajajo v sobesedilu, uporabil.« V naslednjih nalogah naj bi študenti utrjevali: a) ustrezne in pravilne oblike besed; b) dovoljene besedne zveze; c) besedni red in d) obvezno ujemanje. V spodnjih nalogah sta poleg oblikoskladenjske zmožnosti upoštevani tudi **besedilna zmožnost** in **pragmatična zmožnost**. **Besedilna zmožnost** je zmožnost, ki vsebuje znanje pravil za sestavljanje izrekov v besedilo. Po besedah Pirih Svetina (2005: 28) jo Bachmann definira z besedami, da »[t]a znanja segajo na področje kohezije (površinskega povezovanja referenčnih točk v besedilu na podlagi slovničnih pravil) in retorične organizacije, ki naj bi se nanašala na konceptualno strukturo besedila in je povezana tudi z učinkom besedila na uporabnika jezika.« Druga veja jezikovne zmožnosti je t. i. **pragmatična zmožnost**, ki je »[v] Bachmanovem (1990) teoretičnem konceptu sporazumevalne zmožnosti sestavljena iz ilokucijske in sociolingvistične zmožnosti. Prva omogoča, da z jezikom posredujemo različne sporazumevalne namere in da razumemo ilokucijsko silo izrekov, s katerimi so te namere posredovane. Sociolingvistična zmožnost pa omogoča primernost rabe izrekov v različnih okoliščinah. Vanjo sodijo občutljivost za razlike v jezikovnih različicah (npr. različne socialne ali funkcijske zvrsti), sposobnost za razumevanje kulturno specifičnih vsebin in metaforične rabe jezika.« (Pirih Svetina 2005: 146).

1) Besedo v oklepaju dajte v pravilno obliko.

Študenti medicine imajo predavanja tudi v _ (bolnica). – Včeraj sem šel na _ (pošta), ker sem potreboval znamke. – Španci živijo v _ (Španija), veliko pa jih živi tudi v _ (Argentina). Na počitnice hodijo najraje v _ (Grčija). – Na letošnjih počitnicah smo bili v _ (dober hotel). S _ (hotel) smo bili zelo zadovoljni. – Vsako leto grem na pregled k _ (zdravnik). Lani, ko sem bil pri _ (zdravnik), sem imel slabe izvide.

2) Iz danih besed naredite ustrezne stavke.

- a) Včeraj – on – iti – v – Ljubljana – in – tam – srečati – prijatelj (Pl)
- b) Ko – biti – oni – pred – tri – leta – v – Nemčija – iti – v – tehniški – muzej
- c) Danes – iti – k – babica – kjer – biti (prih.) – spati
- d) Mojca – biti – včeraj – v – restavracija – kjer – piti – kava – z – mleko – in – mineralna – voda – z – mehurček (Pl)

3) Uporabite ustrezen zaimsek.

Očala so se mi razbila. _ lahko popravite? – Rada bi kupila novo krilo. _ lahko pomerim? – Kupila sem dva puloverja. Pokazala sem _ prijateljici. – Želim imeti novo bluzo. Videla sem _ v izložbi. – Imam nove žabe. Brez _ me zmeraj zebe. – Znova so mi zrasli lasje. Mi _ lahko skrajšate, prosim? – Na ulici sem videl prijatelja in _ povedal, da sem kupil nov avto. – Babica mi je vedno stala ob strani. Brez _ pomoči zagotovo ne bi doštudirala.

4) Popravite besedni red, kjer je potrebno.

- a) Teta, ki je jo poklical prijatelj, je šla na dopust v Anglijo.
- b) Brez denarja sem ga peljal na izlet.
- c) Pulover, ki ga sem videl v izložbi, je mi zelo všeč.
- d) Ko bil je včeraj pri meni, je me vprašal, če sem ga videl na žuru.
- e) Vedno je jih želela odpeljati v galerijo, ki je jo imela najraje.
- f) Na univerzi je veliko tujih študentov, ki lahko jih vidite na predavanjih.

5) Sestavite: a) prošnjo; b) opravičilo; c) čestitko; d) pritožbo. Pomagajte si s spodnjimi besedami.

- a) vse najboljše, rojstni dan, Peter, mama, želeti, veliko, zdravje, sreča, ljubezen;
- b) opravičiti se, zamuditi, vlak, zaspati, včeraj, izpit, hvala, za, razumevanje;
- c) časopis, videti, oglas, za, prosto, delovno mesto, rad, dobiti, služba, zaprositi, za, delo, po poklicu biti, ne imeti, delovne izkušnje;
- d) kupiti, nov, televizor, včeraj, pokvariti se, pritožiti se, zahtevati, denar.

6) Na obravnavano temo V restavraciji napišite dialoge, in sicer:

- a) Na ulici se pozanimajte, kje je dobra restavracija, ki jo tudi obiščete. Ker bi radi sedeli s punco pri oknu, poveste to željo natarkarju.
- b) Natarkarja zaprosite za jedilni list in vinsko karto. Naročite predjed, juho, glavno jed, solato, sladico in pijačo.
- c) Z glavno jedjo niste bili zadovoljni, zato se pritožite.

Pogosto imamo občutek, da je konverzacijski priročnik večinoma uporaben samo kot »instant« pripomoček za preživetje v neki državi. Velikokrat je res tako, pa vendar se je v praksi pokazalo, da ga lahko koristno uporabimo tudi pri pouku slovenščine kot drugega/tujega jezika. Izkazalo se je, da so študenti ob uporabi SSKP-ja in vajah, ki smo jih delali na urah slovenščine, hitreje usvajali različne sporazumevalne vzorce in besedišče, vezani na posamezne teme oz. Problematiko, pa tudi sociokulturno vedenje. V bližnji prihodnosti se pripravlja razširjena izdaja SSKP-ja in Zbirka vaj, ki so bile deloma predstavljene tudi v tem prispevku.

Literatura:

- BOVHA, Tanja, 2009: Saša Poklač in Miloslav Vojtech: Slovensko-slovinska konverzačna priručka. *Jezik in slovstvo* 54/1. 82–83.
- PANČIKOVÁ, Marta (red.), 2001: *PHILOLOGICA LIII Slovinsko-slovenské jazykové, literárne a kultúrne vzťahy*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- PEKAROVIČOVÁ, Jana, 2004: *Slovenčina ako cudzí jazyk predmet aplikovanej lingvistiky*. Bratislava: STIMUL.
- PIRIH SVETINA, Nataša, 2005: *Slovenščina kot tuji jezik*. Domžale: Založba Izolit.
- PIVK, Darija, 2009: Slovensko-slovinska konverzačna priručka. *Slavistična revija* 57/4. 634.
- POKLÁČ, Saša, VOJTECH, Miloslav, 2008: *Slovensko-slovinska konverzačna priručka*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- VOJTECHOVÁ POKLÁČ, Saša, VOJTECH, Miloslav (red.), 2010: *90. výročie vzniku Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity v Lublane – 90. letnica ustanovitve Univerze v Ljubljani in Univerze Komenskega v Bratislavi*. Bratislava: Univerzita Komenského.